

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ ÎN GIMNAZIU – dificultăți, nedumeriri, soluții

Prof. niv. dr. habilit. MINA-MARIA RUSU,

Inspector general,

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

Rezumat

Cele două programe de limba și literatura română pentru gimnaziu (2017) au creat controverse în rândul opiniei publice și al specialiștilor prin adoptarea unei noi paradigme curriculare după ce programa veche fusese ajustată în anul 2009, în consens cu cele opt competențe-cheie aprobate în anul 2006. Viziunea filologică asupra conținuturilor este și ea modificată semnificativ, solicitând profesorului un efort de adaptare. Prezentarea argumentată a schimbărilor poate conduce la conciliere, în beneficiul învățării active.

Preambul

A forma competențe în procesul de *învățare* presupune un management educațional coerent, extrem de bine structurat, limpede și cu miză operațională pe parcursul întregii vieți a individului. Prin agreearea politicilor curriculare centrate pe formarea de competențe, România a deschis educației zona de acces în mileniul III, ca timp istoric marcat de pragmatism, cu miza evidentă a construirii viitorului adult un profil flexibil și adaptabil. În cartea lui, *Corporația adaptabilă* (Editura Antet, 2012), Alvin Toffler definește profilul omului mileniului III. Acesta constată că *“un nou tip de societate se naște sub ochii nostri”* bazată *“pe o tehnologie mai avansată, pe stiluri de organizare radical diferite, pe noi feluri de relații interpersonale, noi valori sexuale și familiale, noi căi de trăire a realității”*. În argumentul lucrării, Toffler constată că *“prefacerile cu care ne confruntăm sunt cel puțin la fel de masive ca și cele produse de Revoluția Industrială. Ele pun în pericol toate instituțiile noastre fundamentale, după cum și revoluția industrială a pus în pericol și apoi a transformat toate instituțiile societății feudale”* și conchide că *“organizația adaptabilă la noul mediu necesită un alt mod de conducere, necesită “manageri de adaptare înzestrați cu un întreg set de aptitudini noi, non-lineare”*. Concluzia lui Toffler privind profilul educatului în contextul configurației mileniului III este convingătoare: *Omul viitorului nu va mai funcționa ca la manual, “ad-hocrația” solicitând un nou set de caracteristici umane: învățare rapidă și imaginație.(s.n.)¹.*

În aria curriculară Limbă și comunicare, disciplinele se coagulează în jurul limbii materne, cu rol de nucleu care generează procesul de comunicare lingvistică, în primul rând, facilitând înțelegerea conținuturilor la toate celelalte discipline de studiu. Astfel, competența de comunicare lingvistică este una transversală, extrem de importantă pentru asigurarea dezvoltării universului cognitiv al elevului, fapt care sporește responsabilitatea profesorului și interesul elevului în procesul de învățare. Ca disciplină de studiu, limba maternă asigură nu doar formarea și dezvoltarea competențelor specifice, ci și înțelegerea conținuturilor la toate celelalte discipline de studiu, pentru care este limbă de școlarizare.

Rețeaua școlară din țara noastră cuprinde atât școli cu predare în limba română, cât și școli cu predare în limbile minorităților naționale sau în limbi moderne. Pentru majoritatea școlilor din sistem, româna este și limbă de școlarizare, fiind și limba maternă a elevilor (L1). Pentru cei de altă etnie, care aleg să studieze la școli cu predare în limba lor maternă, româna este o disciplină de studiu importantă, deoarece reprezintă a doua limbă de comunicare (L2) și limba oficială în țara noastră.

Elevilor care studiază în altă limbă de școlarizare, conform prevederilor legale, li se asigură, la cerere, programă specifică pentru învățarea limbii și literaturii române, având la bază acest cadru legislativ, la nivel gimnazial, există două programe de limba și literatura română,

---

¹ Alvin Toffler, *Corporația adaptabilă*, Editura Antet, 2012, p. 43

având în vedere elevul și limba lui maternă. Începând cu anul școlar 2017-2018, la nivel gimnazial, disciplina limba și literatura română se studiază după două programe, continuând, de fapt, practica de la nivelul învățământului primar. Se presupune că unui elev care studiază în limba lui maternă, alta decât limba română, îi este mai dificil să obțină performanțe parcurgând programa de limbă română maternă.

În principiu, elaborarea a două programe pentru gimnaziu a fost expresia normalității decizionale, pentru a sprijini elevii aparținând minorităților etnice care studiază toate celelalte discipline în limba lor maternă, să atingă competențe adecvate la limba română, sprijinindu-se în procesul de învățare, pe limba lor maternă. Un alt argument solid al politicilor curriculare este acela că, fiind limbă oficială de comunicare pe tot teritoriul țării, limba română trebuie învățată corect, astfel încât toți elevii să aibă șanse egale privind inserția socială din viața de adult.

Din data de 18 decembrie 2006, *Recomandarea Parlamentului European - RECOMMENDATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL, of 18 December 2006, on key competences for lifelong learning, (2006/962/EC)* poziționează educația în zona în care individul uman aflat la vârsta școlarității își formează treptat și logic, o personalitate autonomă, care să-i asigure, în viața de adult, *flexibilitate* în contextul reconfigurării permanente a modelului social, *adaptabilitate* și capacitatea de a *învăța pe tot parcursul vieții*. În fapt, acest ultim aspect este cel mai important din contextul reformării curriculare absolut necesare și conforme cu dinamica istorică a socialului. Atunci s-a lansat un document important care a modificat substanțial politicile curriculare. Profilul absolventului impunea ca acesta să primească în școală competențe al căror efect să se reflecte pe parcursul vieții de adult și să-i faciliteze acestuia deschiderea spre o activitate permanentă de învățare.

În prim-planul deciziilor europene privind politicile educaționale se aflau susținerea și dezvoltarea comunicării lingvistice, care să faciliteze exercitarea dreptului la libera circulație și integrarea pe piața muncii în spațiul UE, afirmarea, dezvoltarea și cultivarea valorilor culturale ale fiecărei țări, cunoașterea valorilor celuilalt și cultivarea respectului și toleranței, cu scopul instituirii și prezervării armoniei sociale.

F r ă m â n t ă r i , s u p o z i ȋ i i , d e c i z i i

În 2016, în plin proces de reconfigurare a recomandărilor Parlamentului European privind adaptarea și redenumirea competențelor-cheie, România decide reformarea curriculumului, astfel încât să răspundă exigențelor europene privind profilul absolventului integrabil pe piața muncii, inițiat la nivel antreprenorial, autonom în plan social și deopotrivă cooperant cu ceilalți. Inerția profesorilor în raport cu flexibilitatea deciziilor instituționale a produs din nou reacții de respingere a noilor programe. Acestea au fost elaborate în consens cu politicile curriculare europene, anticipând forma finală a tabloului competențelor-cheie care aveau să fie legiferate printr-o nouă *Recomandare a Parlamentului European* din data de 21 ianuarie 2018. În urma finalizării procesului de elaborare și consultare publică pentru noile programe, la începutul anului 2016, acestea au fost aprobate prin ordin de ministru și au fost puse în aplicare începând cu seria elevilor de clasa a V-a din anul școlar 2016-2017.

Elaborarea acestor documente curriculare a pornit de la analiza critică a programelor revizuite în 2009 care au fost structurate inițial pe obiective, apoi restructurate pe competențe. Cert este că, în acest context, aveam programe gândite într-o anumită logică, în baza căroră au fost elaborate manualele alternative; ajustările ulterioare au produs dificultăți de aplicare, având în vedere faptul că manualele nu au fost reorganizate/actualizate, iar conținuturile acestora reflectau o viziune perimată, anacronică, la cei aproape 20 de ani de la momentul introducerii lor în sistem.

Scrisorile metodice care au fost transmise în școli nu au reușit să reorienteze actul de predare-învățare-evaluare astfel încât elevii să atingă un nivel adecvat al competențelor formate la disciplina limba și literatura română. Între timp, atât la nivelul cercetărilor filologice, cât și

al deciziilor de politici curriculare din Europa, au intervenit noutăți care au determinat schimbarea paradigmei învățării. Recomandarea Parlamentului European vizând competențele-cheie (Key Competences for Lifelong Learning — a European Reference Framework, Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006, Cadrul european pentru studiul literaturii în învățământul secundar (LiFT-2 - Literary Framework for Teachers), Portofoliul european al limbilor (The European Language Portfolio) sunt documente de politici educaționale cu rol reglator pentru deciziile din fiecare țară europeană. În plus, la nivelul cercetărilor filologice din România, Gramatica din anul 1954, revizuită în 1966, a Academiei Române a intrat în concurență cu noua viziune lansată de către un grup de cercetători de la Institutul de Lingvistică *Iorgu Iordan-Alexandru Rosetti*, în *Gramatica limbii române*, București, vol. I *Cuvântul*, vol. II *Enunțul*, Editura Academiei, 2005. Lucrare a stârnit, pe lângă reacții de acceptare, și unele de respingere din partea specialiștilor. Important este însă faptul că noua viziune semantică și pragmatică susține dimensiunea pragmatică a predării limbii române, prin aplicarea modelului comunicativ-funcțional valorificat și în vechile programe.

Considerăm că aceste semnale din zona cercetării pedagogice și filologice atrag atenția asupra dinamicii limbii care trebuie să se regăsească în modul în care elevii o învață și o folosesc apoi în procesul comunicării, prin raportare la normă, ca semn al corectitudinii. Nicio abordare teoretică, formală a studiului limbii nu produce efecte de învățare autentică. Deplasarea accentului pe o abordare pragmatică vine, în schimb, să sporească nivelul competenței de comunicare corectă în limba română și diminuează numărul erorilor apărute la evaluările naționale (spre exemplu confuziile din segmentul de sintaxă a frazei: SB, PR, CD, CI etc...). Noua perspectivă de abordare a studiului limbii lansată de noua gramatică nu a putut fi introdusă în programele școlare, deoarece viziunea nu este agreată unanim în mediul academic, astfel încât formarea inițială a viitorilor profesori de română nu are la bază această nouă gramatică, într-un mod unitar.

La nivel gimnazial, predarea limbii române trebuie realizată aplicativ, fără teoretizări care depășesc particularitățile de vârstă ale elevului și, implicit puterea lui de înțelegere perturbând procesul de învățare logică.

Programa veche – programa noi

În procesul de elaborare a curriculumului pentru aria Limbă și comunicare, un rol esențial îl are punerea în raport de complementaritate a tuturor activităților de predare-învățare-evaluare, astfel încât programele, manualele, auxiliarele didactice și numărul de ore alocate în planurile-cadru să ofere un răspuns la un set de întrebări pe care orice elev și le pune în perioada de școlaritate:

- *De ce învăț?*
- *Ce învăț?*
- *Cum învăț?*
- *Care este rolul profesorului meu?*

La simetrie, orice profesor își pune întrebări ori de câte ori este pus în fața schimbării curriculumului. Acestea ar putea fi:

- *De ce nu predau ceea ce eu însumi am învățat?*
- *Pentru ce-i învăț pe elevi?*
- *Cum respectă elevul munca mea de dascăl?*
- *Care este rolul curriculumului în evoluția mea profesională?*

Răspunsurile trebuie să vină instituțional și firesc, mai curând fiind deductibile din logica procesului de predare-învățare-evaluare.

Spiritul interogativ al elevului și al profesorului se manifestă în raport cu fiecare disciplină de studiu, dar în privința limbii materne, situația este semnificativ diferită, în primul rând pentru că elevul are impresia că o știe oricum, cu sau fără contribuția școlii, iar profesorul pentru că

simte o responsabilitate uriașă, deseori exagerată de percepția afectivă a infuziei de patriotism (identitate personală/identitate națională) pe care învățarea limbii materne o are.

Limba maternă este o disciplină de studiu responsabilă de formarea unor competențe reale, funcționale, a căror eficiență se măsoară în modul în care elevul își articulează personalitatea comunicativă, atât sub coordonarea profesorului, cât și independent, pregătindu-se astfel pentru integrarea în viața de adult. Acumularea de cunoștințe fără a le pune drept bază la formarea de competențe duce la o abordare cantitativă a învățării, neglijând aspectul funcțional și integrator reflectat în competențe de comunicare și culturale. Din păcate, profesorul poate intra ușor în conflict cu elevul dacă îi livrează acestuia cunoștințe, fără să aplice coerent și pragmatic programa școlară, într-un demers subtil destinat formării de competențe.

Structurarea noilor programe aduce în atenție următoarele domenii de conținut:

- *comunicare orală*
- *lectură*
- *elemente de construcție a comunicării*
- *elemente de interculturalitate.*

Vechile programe dezvoltau următoarele domenii de conținut:

- *lectura*
- *practica rațională și funcțională a limbii*
- *elemente de construcție a comunicării.*

Având în vedere faptul că domeniile *Lectură* și *Elemente de construcție a comunicării* sunt prezente în ambele programe, este imperios necesar ca profesorii să cunoască diferențele dintre modul în care trebuie făcută, din punct de vedere didactic, abordarea acestora, pentru a nu rămâne prizonierii deprinderilor de predare după vechile programe.

Pentru înțelegerea diferențelor de abordare, o prezentare comparativă a celor două programe pentru clasele inițiale (a V-a) și finale (a VIII-a) poate crea efecte benefice asupra activității de predare-învățare-evaluare. Este important ca fiecare profesor să conștientizeze punctele de plecare în procesul de predare-învățare-evaluare în gimnaziu la clasele inițiale și finale și care este maniera de abordare a acestora, astfel încât să aibă imaginea corectă a relației programei cu profilul absolventului de gimnaziu.

Nota de prezentare a programelor revizuite în 2009 motivează opțiunea de centrare pe competențe: *Actuala programă școlară a fost elaborată din perspectiva trecerii de la modelul de proiectare curriculară centrat pe obiective – elaborat și implementat în sistemul românesc de învățământ la mijlocul anilor 90 – la modelul centrat pe competențe. (...) acest demers asigură racordarea la dezvoltările curriculare actuale, centrate pe rezultate explicite și evaluabile ale învățării și are în vedere asigurarea calității educației și compatibilizarea cu standardele europene prin formarea domeniilor de competențe-cheie, îndeosebi a competențelor de comunicare și a celor culturale (cunoașterea culturii locale și naționale, participarea la manifestări culturale, precum și deschiderea interesului spre cultura diversă a Europei), indispensabile vieții active într-o societate a cunoașterii specifică secolului XXI (s.n.).* În programa revizuită în 2009, se face o trimitere la *Cultivarea unei atitudini pozitive față de limba română și recunoașterea rolului acesteia pentru dezvoltarea personală și îmbogățirea orizontului cultural* și la *Dezvoltarea interesului față de comunicarea interculturală*, ambele menționate la capitolul *Atitudini și valori* din vechile programe.

Important este că dinamica socială și intrarea țării noastre în spațiul comunitar de la 1 ianuarie 2007 au produs modificări esențiale la nivel de curriculum. Într-o primă etapă, s-au actualizat conținuturile programei, mai ales la secvența de literatură, lansând conceptul de predare integrată a limbii și literaturii, cu scopul de a realiza unitatea disciplinei, în deplin consens cu obiectivele predării acesteia. Dezvoltând conceptul de învățare activă, cu efect formativ pe termen lung, programele școlare sunt structurate pentru a forma competențe

elevilor, corelate cu recomandările privind competențele-cheie. În anul 2006, deci înainte de intrarea oficială a României în spațiul comunitar, apare Anexa la Recomandările Consiliului privind formarea competențelor-cheie, element reglator al finalităților învățării. Fiind bază a construirii profilului absolventului, acestea devin esențiale în structurarea și dezvoltarea politicilor curriculare. Se dezvoltă conceptul de text nonliterar la concurență cu vechiul și întemeiatul concept de text literar. Astfel, ficționalul și nonficționalul devin complementare în procesul formării competenței de lectură. Dezideratul noii viziuni asupra curriculumului este ca elevul să citească și să înțeleagă orice tip de text, învățarea având astfel un caracter pronunțat funcțional, pragmatic. Programa pune în fața profesorului limba în funcțiune și competențele de comunicare lingvistică în raport de complementaritate cu cele culturale (literare). Elevul agreează relaxarea programelor, care trece pe un plan secund domeniul strict filologic, astfel încât limba română este văzută ca mijloc de comunicare socioculturală, iar literatura (beletristica, literatura științifică etc.), ca produs cultural, utilizând virtuțile comunicative ale cuvântului și expresivitatea acestuia. Subordonată noii paradigme educaționale, programa vizează:

- *adecvarea la arhetipul sociocultural național coroborat cu cel universal;*
- *deschiderea transdisciplinară pentru atingerea finalităților educaționale, reflectate în profilul absolventului de gimnaziu;*
- *corelarea cu programele pentru limba și literatura maternă din România și din alte țări.*

Noile programe au diferențe semnificative de viziune, pornind de la perspectiva raportului personal pe care îl are elevul cu limba română (maternă/nematernă), valorificând în demersul de construcție curriculară documentele de politici lingvistice și educaționale promovate în spațiul comunitar. Introducerea competențelor-cheie dintru început a pus în valoare conceptul de *învățare pe tot parcursul vieții*, ca finalitate pe termen lung, astfel încât, flexibilitatea și antrenarea elevului în a-și conștientiza progresul, măsurabil prin raportare la standardele de performanță și corelat cu aspectul pragmatic al disciplinei de studiu, au creat profilul absolventului. Astfel, prin asocierea procesului învățării cu formarea de competențe, finalizarea învățământului gimnazial, respectiv liceal, reprezintă un prag care face trecerea la un alt tip de învățare, autonomă, pe tot parcursul vieții. Raportarea învățării la competențele-cheie asigură conexiunile între domeniile de învățare, creând o zonă de interferență dintre ariile curriculare și, implicit între disciplinele din cadrul aceleiași arii. Să nu uităm că școala se află în mileniul III, definit de inter- și transdisciplinaritate. Noile programe fac pasul decisiv spre opțiunea viitoare în domeniul politicilor curriculare, de ștergere a granițelor dintre discipline și lansarea ideii de cunoaștere complexă.

În consecință, actualele programe, care se află în aplicare din anul școlar 2017-2018, sunt construite pentru a forma elevilor cele opt competențe-cheie, definitorii pentru cultura generală care trebuie să caracterizeze un adult flexibil, eliberat de corsetul unor conținuturi teoretice învățate în școală și capabil să personalizeze cunoașterea, dezvoltându-și orizontul cognitiv, prin calificările succesive pe care le poate obține de-a lungul existenței sale active în plan socioeconomic. Desigur că acestea vor fi adaptate la recomandările privind regândirea competențelor-cheie din anul 2018 și astfel, cu certitudine că revizuirile absolut necesare care vor urma vor declanșa unele reacții de respingere din partea celor implicați în procesul de educație, de tipul: *abia au fost puse în aplicare și iar se schimbă*. În fapt, școala este instituția care ființează în prezent, pentru viitor. Această misiune ar trebui să modeleze mentalitatea celor care, din inerție și comoditate, acordă legitimitate doar trecutului.

Domenii comune – abordări diferite

Conținuturile programelor sunt partea concretă și care prezintă interes pentru toți factorii implicați în procesul de învățare. Cu alte cuvinte, pare mai important ce învață elevul în școală, neglijându-se latura didactică a procesului (cum învață?). Având în vedere schimbările majore de conținuturi pentru domeniile lectură și elemente de construcție a comunicării, este util ca profesorul să le privească prin comparație, urmărind progresia competențelor de la intrarea în clasa a V-a până la finalizarea clasei a VIII-a.

C l a s a a V-a	
Programele din 2009	Programele din 2017 (maternă)
<p><i>1. Lectura</i></p> <p>1.1. <i>Cartea - obiect cultural</i>. Titlul. Autorul. Tabla de materii. Așezarea în pagină. Volumul. Biblioteca.</p> <p>1.2. <i>Teoria literară</i></p> <p>1.2.1. Raportul dintre realitate și literatură.</p> <p>1.2.2. <i>Textul și opera</i>. Opera literară.</p> <p>1.2.3. <i>Structura operei literare</i>. Textul în proză. Ce se povestește: narațiunea; cine participă la acțiune: personajul (portretul fizic și portretul moral al personajului); cine povestește: naratorul. Modurile de expunere: <i>narațiunea, descrierea, dialogul</i>.</p> <p>1.2.4. <i>Figurile de stil</i>. Personificarea. Comparația. Enumerația. Repetiția. Epitetul.</p> <p>1.2.5. Textul în versuri. <i>Versificația</i>. Versul și strofa. Rima.</p> <p>1.3. <i>Textul</i></p> <p>1.3.1. <i>Texte literare</i> în proză și în versuri – populare și culte – aparținând diverselor genuri și specii. Specii obligatorii: schița și basmul.</p> <p>1.3.2. <i>Texte nonliterare</i>: articolul de dicționar, reclama.</p> <p>Se vor selecta 5-7 <i>texte literare de bază</i>, destinate studiului aprofundat. Între acestea vor fi incluse în mod obligatoriu și fragmente din operele scriitorilor clasici ai literaturii române. Ele pot fi însoțite de scurte texte auxiliare (literare sau nonliterare, inclusiv contemporane). Se sugerează ca textul de bază să nu depășească, de regulă, două pagini. Din textele mai lungi pot fi oferite fragmente semnificative, lectura integrală urmând a constitui obiect al lecturii personale a elevilor. Autorii de manuale și profesorii au libertatea să aleagă texte-suport în măsură să evidențieze noțiunile cuprinse la punctele 1.2.1 – 1.2.5 și 1.3.1 – 1.3.2.</p>	<p><i>Lectura</i></p> <p>Tipare textuale de structurare a ideilor: narativ, descriptiv, explicativ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cuvinte-cheie, idee principală, idee secundară, temă • Planul simplu de idei. Planul dezvoltat de idei • Textul narativ <p>-Narativul literar. Acțiune, personaj, timp, spațiu</p> <p>-Narativul nonliterar. Acțiune, participanți, timp, spațiu</p> <p>-Narativul în texte multimodale (text și imagine – banda desenată)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Textul descriptiv (literar/nonliterar) • Textul explicativ (aplicativ) <p>– Strategii de comprehensiune: inferențe simple (relații cauză-efect, problemă-soluție etc.), predicții, împărtășirea impresiilor de lectură</p> <p>– Strategii de interpretare: răspuns afectiv, discutarea mesajului/mesajelor textului, interpretarea limbajului figurat (personificarea, comparația)</p> <p>– Interese și atitudini față de lectură</p> <p>Sugestii pentru alegerea textelor – texte literare și nonliterare/ficționale și nonficționale (text integral sau fragment; fără definirea conceptelor):</p> <p>a) texte continue (alcătuite din enunțuri organizate în paragrafe): poezii, proză clasică și contemporană, din literatura pentru copii, română și străină, postări online, texte autobiografice, instrucțiuni;</p> <p>b) texte discontinue: tablă de materii/cuprins, liste, tabele, calendare, etichete, articole din DEX; schema;</p>

<p>Aceste texte trebuie să respecte următoarele criterii: valoric-estetic, formativ, adecvare la vârsta elevilor.</p>	<p>c) texte multimodale: manualul, benzile desenate.</p> <p>* Pentru narativul literar și descriptivul literar, se vor selecta, în primul rând, texte literare de bază, din operele autorilor clasici ai literaturii române. Profesorii au libertatea să aleagă texte-suport în măsură să sprijine formarea competențelor specificate în programă.</p> <p>Textele selectate trebuie să respecte următoarele criterii: valoric, estetic, formativ și adecvare la vârsta elevilor.</p>
<p><i>Clasa a VIII-a</i></p>	
<p>L e c t u r a</p> <p>1.1. <i>Cartea - obiect cultural</i> (actualizare).</p> <p>1.2. <i>Teoria literară</i></p> <p>1.2.1. <i>Structurarea operei literare.</i> Actualizarea - prin investigarea unor texte literare – a cunoștințelor referitoare la structura textelor narative (logica acțiunii, timpul, spațiul narațiunii). Relațiile dintre personaje. Caracterizarea personajelor. Actualizarea, prin investigarea unor texte literare, a structurii textelor lirice. <i>Eul liric.</i></p> <p>1.2.3. <i>Figurile de stil</i> (actualizare). <i>Alegoria.</i></p> <p>1.2.4. <i>Versificația.</i> Măsura, rima, piciorul metric, ritmul, versul, strofa (actualizare). *<i>Versul liber.</i></p> <p>1.2.5. <i>Genuri și specii.</i> Genurile epic, liric și dramatic. Opera dramatică: trăsături generale; lectură de text și vizionare de spectacol. Specii literare obligatorii: balada populară, romanul (fragment). *<i>Scrieri SF.</i></p> <p>1.3 <i>Textul</i></p> <p>1.3.1 <i>Texte literare</i> - populare și culte - aparținând diverselor genuri și specii.</p> <p>1.3.2 <i>Texte nonliterare:</i> texte publicitare, *<i>articolul de ziar/ de revistă.</i></p> <p>Se vor selecta 5-7 <i>texte literare de bază</i>, destinate studiului aprofundat. Între acestea vor fi incluse în mod obligatoriu și fragmente din operele scriitorilor clasici ai literaturii române. Ele pot fi însoțite de scurte texte auxiliare (literare sau nonliterare, inclusiv contemporane).</p>	<p><i>La conținuturile din clasa a VII-a (actualizate), se vor adăuga următoarele:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Textul epic. Textul liric. Textul dramatic – Texte care combină diverse structuri textuale (explicativ, narativ, descriptiv, dialogat, argumentativ) – Strategii de comprehensiune: compararea a două sau mai multe texte sub aspectul conținutului și al structurii – Strategii de interpretare: interpretarea limbajului figurat (aliterația, hiperbola, antiteza), interpretări multiple; argumentarea punctelor de vedere pe marginea textelor citite; dezbateri pe marginea textelor citite. – Monitorizarea și evaluarea propriei lecturi <p>Sugestii pentru alegerea textelor – texte literare și nonliterare/ficționale și nonficționale (text integral sau fragment; fără definirea conceptelor)</p> <p>(a) texte continue: poezii lirice, piese de teatru, povestiri, nuvele, romane, jurnale, memorii; articole de opinie, eseuri, maxime și proverbe;</p> <p>(b) texte discontinue: cataloage;</p> <p>(c) texte multimodale: reclame.</p> <p>* Pentru textul epic, pentru textul liric și pentru textul dramatic, se vor selecta texte literare de bază, cu preponderență din operele scriitorilor clasici ai literaturii române.</p> <p>Profesorii au libertatea să aleagă texte suport în măsură să sprijine formarea competențelor</p>

Autorii de manuale sau profesorii au libertatea să aleagă texte-suport în măsură să evidențieze noțiunile cuprinse la punctele 1.2.2 – 1.2.5 și 1.3.1. și 1.3.2. Aceste texte trebuie să respecte următoarele criterii: valoric-estetic, formativ, adecvare la vârstă.	specificate în programă. Textele selectate trebuie să respecte următoarele criterii: valoric, estetic, formativ și adecvare la vârsta elevilor
--	--

Orice profesor trebuie să privească cele două programe prin comparație, având în vedere buna cunoaștere a celor vechi și obligativitatea e a le înțelege și aplica pe cele noi. Dacă în vechile programe, conținuturile se bazează pe multe noțiuni de teorie literară, noile programe pun accentul pe abordarea pragmatică a textului literar/nonliterar, structurând procesul de învățare pe înțelegerea tiparelor textuale (explicativ, narativ, descriptiv, dialogat, argumentativ), aplicate pe text literar/nonliterar, pentru structurarea demersului de comprehensiune și interpretare. Această abordare asigură personalizarea procesului de cunoaștere prin *lectură*, activitate complexă, care valorifică latura acțional-pragmatică a învățării.

În privința elementelor de construcție a comunicării, schimbările de perspectivă au determinat reordonarea conținuturilor învățării cu scopul de a elimina problemele de înțelegere de către elevi a fenomenului lingvistic, relația dintre variantele *scrisă* și *vorbită* ale limbii române. În vechile programe, se fac următoarele precizări cu rol reglator al procesului de predare-învățare: *În toate clasele gimnaziului, modalitatea tradițională sau de altă natură, de ordonare, de combinare și de tratare didactică a unităților de conținut din acest capitol ține exclusiv de opțiunea autorului de manual și a profesorului. Se recomandă ca abordarea acestor aspecte să fie corelată cu studiul textului literar și nonliterar, inclusiv din punctul de vedere al valorilor stilistice, exigență absolut necesară, mai ales în cazul elementelor de lexic. Concepția pe care s-a întemeiat prezentul curriculum este că, în școală, predarea-învățarea va urmări „limba în funcțiune”, în variantele ei orală și scrisă, normată și literară, iar nu „limba ca sistem abstract”. Interesează viziunea comunicativ-pragmatică a prezentei programe, nu interesează predarea în și pentru sine a unor cunoștințe gramaticale, ci abordarea funcțională și aplicativă a acestora în calitatea lor de elemente care contribuie la structurarea unei comunicări corecte și eficiente. În acest sens, se recomandă, în toate cazurile, exerciții de tip analitic (de recunoaștere, de grupare, de motivare, de descriere, de diferențiere) și de tip sintetic (de modificare, de completare, de exemplificare, de construcție). Se vor evidenția aspecte ținând de ortografie, de punctuație și de ortoepie, de exprimare corectă în toate situațiile care impun o asemenea abordare. Se sugerează ca, în predarea problemelor noi, profesorul să se sprijine de fiecare dată pe actualizarea cunoștințelor asimilate anterior de către elevi, pornind de la un text, de la o situație concretă de comunicare, și nu de la noțiunile teoretice. După cum se cunoaște de către profesorii de specialitate, aplicarea normelor din DOOM 2, ediția a II-a din 2005, au devenit obligatorii din anul școlar 2006-2007. Perspectiva oferită de noile programe este una pragmatică, semantică, funcțională, eliminând orice tip de abordare formală a limbii. Enunțul este unitatea esențială care asigură comunicarea, proces complex care marchează dezvoltarea personală a individului în colectivitate. Prin urmare, învățarea limbii vizează funcționalul, sintetizat de sintaxă, iar scopul este ca elevul să înțeleagă și să aplice potențialul tranzitiv și reflexiv al comunicării lingvistice, la nivel oral și scris, aspecte tratate în raport de complementaritate. Acestora li se adaugă abordările semantice, care produc și nuanțează comunicarea, personalizând mesajul.*

Programele din 2009	Programele din 2017 (maternă)
<i>Elemente de construcție a comunicării</i>	<i>Elemente de construcție a comunicării</i>

<p>3.1. <i>Lexicul</i> Vocabularul limbii române. Cuvântul – unitate de bază a vocabularului. Forma și conținutul. Cuvântul de bază. Cuvântul derivat. Rădăcina. Sufixe. Prefixele. Sinonimele. Antonimele. Câmpuri lexico-semantice (aplicativ). 3.2. <i>Noțiuni de fonetică</i>. Sunetul și litera: corespondența dintre ele. Vocalele. Consoanele. Semivocalele. Grupurile de sunete (diftongul, triftongul). Hiatul. Silaba. 3.3. <i>Noțiuni elementare de sintaxă</i> (actualizarea cunoștințelor din ciclul primar). *Părțile gramaticii (morfologia și sintaxa). Propoziția și părțile de propoziție. Propoziția simplă și propoziția dezvoltată. Dezvoltarea unei propoziții simple. Propoziția afirmativă și propoziția negativă. Propoziția enunțiativă și propoziția interogativă. Fraza. 3.4. <i>Morfosintaxa</i> 3.4.1. <i>Verbul</i>. Timpul, persoana, numărul (actualizare). Modurile personale și modurile nepersonale (recunoaștere). Timpurile modului indicativ: prezent, imperfect, perfect compus, perfect simplu, mai-mult-ca-perfectul, viitorul I. Verbe auxiliare: <i>a fi, a avea, a vrea</i>. Funcția sintactică: predicatul (actualizare). Predicatul verbal. Predicatul nominal (verbul copulativ <i>a fi</i> și numele predicativ). 3.4.2. <i>Substantivul</i>. Substantivele comune și substantivele proprii. Genul. Numărul. (actualizare) Articolul. Articolul hotărât. Articolul nehotărât. <i>Cazurile</i> <i>substantivului</i>. <i>Nominativul</i>. Funcții sintactice: subiect și nume predicativ. <i>Acuzativul</i>. Prepoziția. Prepoziția simplă și compusă. Funcții sintactice: complement și atribut (fără precizarea felului). <i>Dativul</i>. Funcții sintactice: complement (fără precizarea felului). <i>Genitivul</i>. Articolul genitival (posesiv). Acordul în gen și în număr al articolului genitival cu substantivul determinat. Utilizarea corectă a substantivelor proprii în dativ- genitiv. Funcții sintactice: atribut (fără precizarea felului). <i>Vocativul</i>. 3.4.3. <i>Substituți ai substantivului</i> 3.4.3.1. <i>Pronumele</i> <i>Pronumele personal</i>: persoana, numărul, genul (actualizare). Formele accentuate și</p>	<p>Gramatică – Enunțul. Punctuația enunțului – Enunțuri asertive, interogative, exclamative, imperative – Propoziția simplă. Propoziția dezvoltată – Propoziția afirmativă. Propoziția negativă – Predicatul verbal – Subiectul exprimat (simplu și multiplu). Acordul predicatului cu subiectul – Atributul – Verbul (flexiunea verbului în raport cu numărul, persoana, modul și timpul). Moduri verbale: indicativul și imperativul. Timpurile modului indicativ. Timpuri simple și compuse. Structura timpurilor compuse: verbe auxiliare (a fi, a avea, a vrea) și forme verbale nepersonale (infinitivul, participiul) – Substantivul: genul, numărul. Tipuri de substantive: comun, propriu. Categoria determinării: articolul (hotărât, nehotărât). Posibilități combinatorii ale substantivului (substantiv+ atribut). Prepoziția – Pronumele. Tipuri de pronume: pronumele personal, de politețe (flexiunea pronumelui personal în raport cu persoana, numărul, genul) – Adjectivul. Gradele de comparație. Articolul demonstrativ. Acordul adjectivului cu substantivul – Numeralul. Tipuri de numeral (cardinal, ordinal). Aspecte normative Ortoepie și ortografie – Alfabetul limbii române. Ordonarea cuvintelor după criteriul alfabetic. Dicționarul. Articolul de dicționar – Tipuri de sunete: Vocală. Consoană. Semivocală – Corespondența sunet-literă – Silaba – Accentul (aplicativ) Vocabular – Cuvântul, unitate de bază a vocabularului – Cuvântul și contextul; forma și sensul cuvintelor – Categoriile semantice: sinonime, antonime – Câmpul lexical. Variație stilistică – Limba standard. Normă și abatere – Istoria cuvintelor – variații ale formei și ale sensului în timp</p>
--	---

<p>neaccentuate ale pronumelui personal. Funcțiile sintactice: subiect, atribut, complement. <i>Pronumele personal de politețe</i>. *Formule reverențioase de adresare.</p> <p>3.4.3.2. <i>Numeralul</i> <i>Numeralul cardinal. Numeralul ordinal.</i> Funcții sintactice: subiect, atribut, complement.</p> <p>3.4.4. <i>Determinanții substantivului</i> <i>Adjectivul</i> Adjectivul propriu-zis și adjectivul provenit din verb la participiu. Adjectivele variabile (formele flexionare) și invariabile. Acordul cu substantivul în gen, număr și caz. Funcții sintactice: atribut și nume predicativ. Topica adjectivului.</p> <p>3.4.5. <i>Părțile de vorbire neflexibile</i> 3.4.5.1. <i>Adverbul</i> Adverbele de loc, de timp, de mod. Adverbele provenite din adjective. Funcția sintactică: complement.</p> <p>3.4.5.2. <i>Interjecția.</i></p> <p>3.5. <i>Sintaxa propoziției</i> 3.5.1. <i>Predicatul.</i> Predicatul verbal (exprimat numai prin verb la moduri personale) Predicatul nominal (numai cu verbul copulativ <i>a fi</i>). Numele predicativ simplu și multiplu. Valorile sintactice și semantice ale verbului <i>a fi</i>.</p> <p>3.5.2. <i>Subiectul</i> Subiectul exprimat (simplu și multiplu) și subiectul neexprimat (subînțeles și inclus). Părțile de vorbire prin care se exprimă subiectul (substantiv, pronume, numeral). Acordul predicatului cu subiectul în persoană și număr (actualizare).</p> <p>3.5.3. <i>Atributul</i> Elementele regente ale atributului.</p> <p>3.5.4. <i>Complementul</i> Elementele regente ale complementului (numai verbul).</p> <p>3.6. <i>Sintaxa frazei.</i> Propoziția principală. Propoziția secundară. Fraza formată din propoziții principale și propoziții secundare. Elementele de relație în frază: conjuncțiile (simple și compuse). Coordonarea copulativă și prin juxtapunere. Subordonarea.</p>	
<p style="text-align: center;">Clasa a VIII-a</p>	
<p><i>Elemente de construcție a comunicării</i> 3.1. <i>Noțiuni de sintaxă.</i> Enunțul. Fraza. Relațiile sintactice în propoziție și în frază (actualizare). Cuvintele și construcțiile incidente. Punctuația lor.</p>	<p>La conținuturile din clasa a VII-a (actualizate), se vor adăuga următoarele: Gramatică – Construcții sintactice: • construcții active/construcții pasive cu verbul <i>a fi</i>;</p>

<p>3.2. <i>Lexicul</i> (actualizare) Vocabularul fundamental și masa vocabularului. Dinamica vocabularului. Mijloacele interne de îmbogățire a vocabularului (actualizare). Familia de cuvinte (actualizare). Prefixoidele*. Sufixoidele* (ambele pe bază de aplicații). Mijloacele externe de îmbogățire a vocabularului. Împrumuturile lexicale. Neologismele. Evitarea greșelilor în utilizarea neologismelor. Cuvântul și contextul. Sensul propriu (de bază și secundar) și sensul figurat. Categoriile semantice. Sinonimele. Antonimele. Omonimele. Cuvintele polisemantice (actualizare). Paronimele. Pleonasmul.</p> <p>3.3. <i>Noțiuni de fonetică</i> (actualizare). *Valorile stilistice ale nivelului fonetic într-un text literar.</p> <p>3.4. <i>Sintaxa propoziției și a frazei</i>. 3.4.1. <i>Predicatul și propoziția subordonată predicativă</i>. Predicatul verbal și predicatul nominal (actualizare). Predicatul nominal incomplet. Probleme ale acordului (acordul după înțeles, acordul prin atracție). Propoziția subordonată predicativă. 3.4.2. <i>Subiectul și propoziția subordonată subiectivă</i>. Subiectul (actualizare). Propoziția subordonată subiectivă. Natura elementului regent al propoziției subiective. 3.4.3. <i>Atributul și propoziția subordonată atributivă</i>. Atributul (actualizare). Propoziția subordonată atributivă. Exerciții de utilizare corectă a pronumelui relativ care introduce atributiva. 3.4.4. <i>Complementul direct și propoziția subordonată completivă directă</i>. Complementul direct (actualizare). Propoziția subordonată completivă directă. 3.4.5. <i>Complementul indirect și propoziția subordonată completivă indirectă</i>. Complementul indirect (actualizare). Propoziția subordonată completivă indirectă. 3.4.6. <i>Complementele circumstanțiale și propozițiile subordonate circumstanțiale</i>.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • construcții impersonale; • construcții cu pronume reflexive; • construcții incidente; • construcții concesive și condiționale. <p>– Enunțuri eliptice. Norme de punctuație – Aporiția. Norme de punctuație – Fraza. Subordonarea prin conjuncții subordonatoare, prin pronume și adverbe relative. Norme de punctuație – Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: atributiva, completiva directă, completiva indirectă și prepozițională, circumstanțiala de loc, de timp, de mod, cauzala, finala Ortoepie și ortografie – Scrierea și pronunția cuvintelor de origine străină, conținând foneme nespecifice limbii române Vocabular – Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului (conversiunea) – Mijloace externe de îmbogățire a vocabularului: împrumuturi lexicale Variație stilistică – Variații de registru. Jargonul, argoul. Limbaj colocvial, limbaj cultivat (familiarizare) – Construcția frazei în limba vorbită și în limba scrisă – Organizarea coerentă a textului: succesiunea ideilor, folosirea corectă a timpurilor verbale și a anaforelor</p>
--	---

3.4.6.1. Complementele circumstanțiale de loc, de timp, de mod (actualizare), de cauză, de scop. Propozițiile circumstanțiale de loc, de timp, de mod, de cauză, de scop. 3.4.6.2. Propoziția subordonată circumstanțială condițională. 3.4.6.3. Propoziția subordonată circumstanțială concesivă. 3.4.6.4. Propoziția subordonată circumstanțială consecutivă.	
--	--

La nivelul clasei a VIII-a, vechile programe aveau în vedere, în prezentarea elementelor de sintaxă a frazei, *la fiecare tip de subordonată, efectuarea unor exerciții de contragere și de expansiune, de precizare a elementelor introductive, de evidențiere a topicii și a punctuației. În cazul propozițiilor subordonate circumstanțiale va fi evidențiat rolul adverbilor și al locuțiunilor adverbiale corelative în comunicare.* Abordarea teoretizată excesiv a problemelor de sintaxă a frazei, învățarea tuturor tipurilor de subordonate și, mai ales, regăsirea problemelor dificile și controversate în subiectele de la evaluările naționale au condus, prin aplicarea vechilor programe, la o scădere dramatică a competenței de comunicare corectă a elevilor. Noua viziune (2017) repune în normalitate relația dintre practica rațională și funcțională a limbii și teoria aferentă, astfel încât, prin parcurgerea programelor, elevii pot să-și sporească nivelul competențelor de comunicare scrisă și orală în limba română (maternă/nematernă).

M a t e r n ă / n e m a t e r n ă – p r o g r a m e d i f e r i t e

Pentru prima dată în istoria învățământului românesc, la nivel gimnazial, există două programe de limba și literatura română. Una este destinată elevilor de la școli cu predare în limba română, adică acelor elevi pentru care româna este limba lor maternă și o altă programă destinată școlilor cu predare în limba maghiară, pentru elevii de la aceste școli, româna fiind a doua limbă de comunicare. Desigur că evenimentul inedit și necunoscut îndeajuns la nivel motivațional, argumentativ, a stârnit reacții, mergând până la a previziona faptul că lipsa de unitate în privința învățării limbii acestei țări ar leza profund statutul disciplinei care ocupă prima rubrică din catalog. În realitate, oferirea de programe diferite pentru învățarea limbii române are semnificația încadrării acesteia în raport cu vorbitorii, fie ca maternă, fie ca a doua limbă de comunicare, formarea competențelor specific realizându-se adaptat la specificul vorbitorilor. Scopul acestei diferențieri privind curriculumul vizează asigurarea celor mai bune condiții de asimilare a limbii române cu scop comunicational și cultural de către toți cetățenii țării, indiferent de apartenența lor etnică. Prin programa specifică de limba și literatura română, se construiește complex personalitatea umană a acestor elevi, *inserată istoric în paradigma postmodernității, vizând deopotrivă perspectivele istorice, estetice și de analiză culturală, prin care se redefineste relația dintre persoană și universul exterior acesteia.* Recursivitatea, bogăția interconexiunilor coroborate cu metode moderne de învățare conduce la înțelegerea abordării interculturale integrate a curriculumului de către elevii de la școli cu predare în limba maghiară. Cu certitudine că efectele benefice ale acestei decizii de politici curriculare se vor vedea la evaluarea națională de la sfârșitul anului școlar 2020, când acești elevi vor avea prilejul de a demonstra că învățarea adaptată a limbii române care nu le este limbă maternă a fost bine venită. Pentru o privire corectă a celor două programe, propun o imagine comparativă a notelor de prezentare.

Programa școlară pentru disciplina Limba și literatura română are următoarea structură:	Structura programei școlare pentru disciplina Limba și literatura română pentru școlile și secțiile cu predare în limba maghiară include:
---	---

<ul style="list-style-type: none"> • Notă de prezentare • Competențe generale • Competențe specifice și exemple de activități de învățare • Conținuturi • Sugestii metodologice <p>Programa recomandă valorificarea tuturor experiențelor de învățare ale elevilor, integrând cele trei dimensiuni ale educației (formală, nonformală și informală), în manieră complementară.</p>	<p>Nota de prezentare:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Competențe generale • Competențe specifice și exemple de activități de învățare • Conținuturi • Sugestii metodologice – orientează profesorul în organizarea demersului didactic, pentru a facilita formarea/dezvoltarea competențelor.
---	---

Se observă faptul că programa de limba și literatura română maternă recomandă valorificarea tuturor experiențelor de învățare formală, nonformală și informală. Programa pentru minoritatea maghiară orientează profesorul pentru formarea de competențe, dirijându-l spre valorificarea competențelor pe care elevii le dețin de la limba lor maternă.

În privința limbii române ca limbă maternă, programa prezintă comunicarea lingvistică în limba maternă ca fiind *esențială în definirea mediului familial și afectiv, dând sens existenței socioculturale a fiecărui individ și susținând conștiința identitară*. Componenta culturală din prezenta programă asigură promovarea dezvoltării personale a elevului într-un cadru socio-cultural largit. A dobândi competențe precum *a ști, a pune în aplicare, a avea atitudini, reacții adecvate* reprezintă un deziderat al demersului didactic în aplicarea programei, având ca finalitate integrarea elevului în descriptivul profilului absolventului, la absolvirea clasei a IV-a și la sfârșitul clasei a VIII-a:

PROFILUL ABSOLVENTULUI		
COMPETENȚA-CHEIE (2006)	CLASA A IV-A	CLASA A VIII-A
Comunicare în limba maternă	<ul style="list-style-type: none"> - Identificarea de fapte, opinii, emoții în mesaje orale sau scrise, în contexte familiare de comunicare - Exprimarea unor gânduri, păreri, emoții în cadrul unor mesaje simple în contexte familiare de comunicare - Participarea la interacțiuni verbale în contexte familiare, pentru rezolvarea unor probleme de școală sau de viață 	<ul style="list-style-type: none"> - Căutarea, colectarea, procesarea de informații și receptarea de opinii, idei, sentimente într-o varietate de mesaje ascultate/ texte citite - Exprimarea unor informații, opinii, idei, sentimente, în mesaje orale sau scrise, prin adaptarea la situația de comunicare - Participarea la interacțiuni verbale în diverse contexte școlare și extrașcolare, în cadrul unui dialog proactiv
Comunicare în limbi străine	<ul style="list-style-type: none"> - Identificarea de informații în limba străină în mesaje orale sau scrise simple, în contexte familiare de comunicare - Exprimarea unor păreri și emoții în cadrul unor mesaje scurte, simple, scrise și orale, în contexte familiare - Participarea la interacțiuni verbale simple în contexte familiare de comunicare 	<ul style="list-style-type: none"> - Identificarea unor informații, opinii, sentimente în mesaje orale sau scrise în limba străină pe teme cunoscute - Exprimarea unor idei, opinii, sentimente, în cadrul unor mesaje orale sau scrise, pe teme cunoscute - Participarea la interacțiuni verbale la nivel funcțional, pe teme cunoscute

A învăța să înveți	<ul style="list-style-type: none"> - Identificarea/clarificarea elementelor pe care le presupune sarcina de lucru înainte de începerea unei activități de învățare - Formularea de întrebări pentru clarificarea unei sarcini de lucru - Utilizarea de tehnici, metode simple pentru a învăța, activa cunoștințe anterioare și înregistra informații - Concentrarea atenției, perseverarea în lucru la o sarcină până la finalizarea corespunzătoare și verificarea propriei activități 	<ul style="list-style-type: none"> - Formularea de obiective și planuri simple de învățare în realizarea unor sarcini de lucru - Gestionarea timpului alocat învățării și monitorizarea progresului în realizarea unei sarcini de lucru - Aprecierea calităților personale în vederea autocunoașterii, a orientării școlare și profesionale
Competențe sociale și civice	<ul style="list-style-type: none"> - Manifestarea interesului pentru autocunoaștere - Punerea în practică a unor norme elementare de conduită în contexte cotidiene - Asumarea unor roluri și responsabilități prin participarea la acțiuni în contexte de viață din mediul cunoscut - Recunoașterea și respectarea diversității (etno-culturale, lingvistice, religioase etc.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Operarea cu valori și norme de conduită relevante pentru viața personală și pentru interacțiunea cu ceilalți - Relaționarea pozitivă cu ceilalți în contexte școlare și extrașcolare, prin exercitarea unor drepturi și asumarea de responsabilități - Manifestarea disponibilității pentru participare civică în condițiile respectării regulilor grupului și valorizării diversității (etno-culturale, lingvistice, religioase etc.)
Sensibilizare și exprimare culturală	<ul style="list-style-type: none"> - Recunoașterea unor elemente ale contextului cultural local și ale patrimoniului național și universal - Exprimarea bucuriei de a crea prin realizarea de lucrări simple și prin explorarea mai multor medii și forme de expresivitate - Participarea la proiecte culturale (artistice, sportive, de popularizare) organizate în școală și în comunitatea locală 	<ul style="list-style-type: none"> - Aprecierea unor elemente definitorii ale contextului cultural local și ale patrimoniului național și universal - Realizarea de lucrări creative folosind diverse medii, inclusiv digitale, în contexte școlare și extrașcolare - Aprecierea unor elemente definitorii ale contextului cultural local și ale patrimoniului național și universal - Participarea la proiecte și evenimente culturale organizate în contexte formale sau nonformale

Curriculumul devine astfel instrumentul principal de modelare a personalității autonome a elevului, în context formal, astfel încât flexibilitatea, adaptabilitatea și identitatea să marcheze deciziile individuale și, implicit, să dezvolte componenta integratoare a învățării, ca proces desfășurat pe tot parcursul vieții.

A cincea competență generală (2017)

Elementele de interculturalitate se găsesc în programele din 2009, anticipând astfel viziunea din noile programe (2017). Acestea apar implicit în programele vechi, aducând în

atenție triada cunoștințe-deprinderi-atitudini. Având în vedere configurația pe care o are lumea mileniului III și fenomenul globalizării, precum și frecvențele crize identitare individuale generate de mobilitate, se impune o atenție deosebită acestei componente integratoare. Principiile care guvernează societățile democratice aduc în prim-plan valorile proprii (individuale și naționale), alături pe toleranță și respect pentru valorile celuilalt. Ideea de identitate intră în raport de complementaritate cu alteritatea, complinind astfel profilul omului societăților contemporane. Cu siguranță că elementele din curriculum vor fi revizuite, având în vedere faptul că programele aprobate în anul 2017 valorifică cele opt competențe-cheie din anul 2006, iar în 2018, Consiliul a elaborat noul tabel al competențelor-cheie. Pentru a înțelege necesitatea adaptării demersului didactic la viziunea din 2018, fiecare profesor va trebui să se raporteze la posibilul profil al absolventului din mileniul III. Prezentarea comparativă a utimei competențe, cea care face diferența între epoci și mentalități, are rolul de a argumenta necesitatea schimbării de paradigmă:

Competența-cheie - 2006	Competența-cheie - 2018
<p>Sensibilizare și exprimare culturală <i>Cunoștințe</i> – conștientizarea moștenirii culturale, locale, naționale, europene și a locului patrimoniului cultural în lume; cunoștințe de bază referitoare la produse culturale majore, inclusiv cultura contemporană populară; înțelegerea diversității culturale și lingvistice în Europa și în alte regiuni ale lumii, înțelegerea nevoii de a conserva această diversitate, a importanței factorilor estetici în viața de fiecare zi.</p> <p><i>Deprinderi</i> – aprecierea critică și estetică a operelor de artă și a spectacolului, precum și a propriei exprimări printr-o varietate de mijloace, folosind propriile aptitudini; raportarea propriilor puncte de vedere creative și expresive la opiniile altora; identificarea și realizarea oportunităților sociale și economice în activitatea culturală; dezvoltarea abilităților creative care pot fi transferate într-o varietate de contexte profesionale.</p> <p><i>Atitudini</i> – înțelegerea profundă a propriei culturi și sensul identității ca bază a respectului și a atitudinii deschise față de diversitatea exprimării culturale; creativitate și dorință pentru cultivarea capacității estetice prin expresie artistică și prin participare la viața culturală.</p>	<p>Competențe de sensibilizare și expresie culturală</p> <p>Competențele de sensibilizare și expresie culturală implică înțelegerea și respectul față de modul în care ideile și înțelesurile sunt formulate și comunicate în mod creativ în diferite culturi și printr-o serie de arte și alte forme culturale. Aceasta implică participarea la înțelegerea, dezvoltarea și exprimarea ideilor proprii și a sentimentului de apartenență sau a rolului în societate în diverse moduri și contexte.</p> <p><i>Cunoștințe, aptitudini și atitudini esențiale legate de această competență</i></p> <p>Această competență necesită cunoașterea culturilor și modurilor de exprimare locale, naționale, regionale, europene și mondiale, inclusiv limbile, patrimoniul și tradițiile acestora, precum și cunoașterea produselor culturale și o înțelegere a modului în care aceste exprimări pot influența opiniile individuale și reciproc. Aceasta include înțelegerea diferitelor moduri de comunicare a ideilor între creator, participant și audiență în texte scrise, tipărite și digitale, teatru, film, dans, jocuri, artă și design, muzică, ritualuri și arhitectură, precum și în forme hibride. Acest lucru necesită o înțelegere a propriei identități aflate în evoluție și a patrimoniului cultural, într-o lume a diversității culturale, precum și a modului în care artele și alte forme culturale pot fi o modalitate de a vizualiza și de a modela lumea.</p>

	<p>Aptitudinile includ capacitatea de a exprima și interpreta cu empatie idei figurative și abstracte, experiențe și emoții, precum și capacitatea de a face acest lucru într-o serie de alte forme artistice și culturale. Aptitudinile includ, de asemenea, abilitatea de a identifica și concretiza oportunități în interes personal, social sau comercial prin intermediul artelor și a altor forme culturale și capacitatea de a se angaja în procese creative, atât ca individ, cât și în cadrul colectivității.</p> <p>Este importantă o atitudine deschisă și respectul față de diversitatea expresiilor culturale, împreună cu o abordare etică și responsabilă a proprietății intelectuale și culturale. O atitudine pozitivă presupune, de asemenea, curiozitatea față de lumea înconjurătoare, o atitudine deschisă de imaginare a noi posibilități și dorința de a participa la experiențe culturale.</p>
--	--

Mediile școlare multiculturale sunt o prezență semnificativă în peisajul educației la nivelul tuturor statelor din blocul comunitar. Având în vedere acest specific al mileniului III, caracterului integrator al educației contribuie decisiv la construirea unui profil armonios și echilibrat al viitorului adult, reflectat în pachetul celor opt competențe-cheie dezvoltate pe parcursul școlarității.

Conform prevederilor legii educației, diversitatea etnică și lingvistică din România a determinat decizii democratice privind dreptul la educație, șanse egale pentru toți elevii și conservarea și dezvoltarea identității fiecărui elev. *Învățământul se desfășoară în limba maternă* – L1 (limba de școlarizare), cu scopul de a asigura înțelegerea corectă și integrală a conținuturilor, conform apartenenței elevilor la o etnie: română, maghiară, germană etc., respectând astfel prima competență cheie din recomandările din anul 2006 (*comunicare în limba maternă*) și primele două competențe din recomandarea Consiliului din 2018 (*competențe de alfabetizare și competențe lingvistice*). Noile denumiri și descriptivul fiecărei competențe-cheie din documentul emis în anul 2018 stimulează achizițiile multilingvistice coroborându-le cu cele comunicaționale din perspectivă socială. Facilitarea comunicării lingvistice atrage după sine respectul față de alte limbi, dar în primul rând față de limba maternă, iar competențele comunicaționale asigură deschiderea către ultima competență din recomandări, *competențe de sensibilizare și expresie culturală*. Se remarcă și în această formulare o diferență față de recomandarea din 2006: *sensibilizare și exprimare culturală*. Ca acțiune, *exprimarea* presupune *personalizarea competenței culturale*, mergând mai curând spre afirmarea identității individuale, în vreme ce *expresia culturală* vizează subsumarea competenței individuale cadrului general care definește *identitatea grupului* din care face parte individul. Prin urmare, considerăm că noua formulare a ultimei competențe-cheie (2018) trebuie să determine o schimbare de viziune curriculară – în zona aplicării programelor -, astfel încât elevului să i se formeze în context formal, competențe care să asigure integrarea socială și culturală echilibrată și responsabilă, conștientizându-și apartenența la grup, fără a avea sentimentul lezării individualității proprii.

Descriptivul din cele două programe în vigoare (2017) este nuanțat și pus în relație cu statutul disciplinei (maternă/nematernă), astfel încât, abordarea formării celei de-a cincea

competențe este adaptată la statutul limbii române în raport cu elevul/vorbitorul (maternă/nematernă):

Programa pentru școli cu predare în limba română (limbă m a t e r n ă)	Programa pentru școli cu predare în limba maghiară (limbă n e m a t e r n ă)
Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional	Manifestarea sensibilității multi- și interculturale, prin valorile promovate în contexte culturale și sociale diverse
<p><i>Clasa a V-a</i> Elemente de interculturalitate</p> <ul style="list-style-type: none"> – Identitate personală – identitate națională – diversitate culturală și lingvistică – Carte românească de învățătură: de la prima carte tipărită la cartea digitală – Modele comportamentale în legende greco-romane 	<p><i>Clasa a V-a</i> Elemente de interculturalitate Cartea – obiect cultural</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valori (de exemplu: cinstea, altruismul, bunătatea) promovate în: <ul style="list-style-type: none"> o literatura română o literatura maternă o literatura universală
<p><i>Clasa a VI-a</i> <i>La conținuturile din clasa a V-a (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Valori etice în legendele popoarelor – Limba română în Europa; comunitatea lingvistică a vorbitorilor de limbă română de pretutindeni – Valori ale culturii populare în spațiul românesc 	<p><i>Clasa a VI-a</i> Valori promovate în arta românească (de exemplu, muzica, pictura, sculptura etc.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valori promovate în arta din cultura maternă (de exemplu, muzica, pictura, sculptura etc.) • Valori promovate în arta din cultura universală (de exemplu, muzica, pictura, sculptura etc.)
<p><i>Clasa a VII-a</i> <i>La conținuturile din clasa a VI-a (actualizate), se vor adăuga următoarele:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Elemente de mitologie românească – Despre limba și cultura țărilor din vecinătatea României – Contacte culturale 	<p><i>Clasa a VII-a</i> Valori promovate în tradițiile și obiceiurile din cultura română</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valori promovate în tradițiile și obiceiurile din cultura maternă • Valori promovate în tradițiile și obiceiurile din cultura universală
<p><i>Clasa a VIII-a</i> La conținuturile din clasa a VII-a (actualizate), se vor adăuga următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Modele comportamentale în textele literaturii universale – Relații culturale constructive. Noi și ceilalți – Valori culturale românești în lume 	<p><i>Clasa a VIII-a</i> Valori promovate în cultura română: <i>Oameni și fapte</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Valori promovate în cultura maternă: <i>Oameni și fapte</i> • Valori promovate în cultura universală: <i>Oameni și fapte</i>

Sensibilizarea și exprimarea culturală (2006), respectiv *Competențe de sensibilizare și expresie culturală* (2018) sunt elemente fundamentale care asigură coerența actului educativ și consensul acestuia cu politicile curriculare, în general, mai ales în domeniul umanităților. Nuanțarea terminologică atrage atenția din perspectiva aplicării curriculumului, impunând aspectul acțional-pragmatic învățării dirijate. Prin urmare, profesorul este acela care va trebui să construiască demersuri logice și flexibile menite să determine o învățare eficientă, reflectată în formarea unor competențe adecvate dezideratelor de perspectivă pentru viitorii adulți. Descriptivul competențelor este convingător: *Competențele de sensibilizare și expresie culturală implică înțelegerea și respectul față de modul în care ideile și înțelesurile sunt*

formulate și comunicate în mod creativ în diferite culturi și printr-o serie de arte și alte forme culturale. Aceasta implică participarea la înțelegerea, dezvoltarea și exprimarea ideilor proprii și a sentimentului de apartenență sau a rolului în societate în diverse moduri și contexte.(s.n.).

Pentru formarea corectă a profilului absolventului, în fiecare din cele două programe noi (2017), domeniile de conținut sunt abordate tematic, fiind subsumate particularităților de vârstă, orizontului de așteptare și relației elevului cu limba română (maternă/nematernă). Pentru fiecare clasă, este propusă o temă generală, comună celor două programe, adecvată particularităților psiholingvistice și preocupărilor elevilor. Pentru elevii de la școli cu predare în limba maghiară, tema generală va fi dezvoltată prin patru teme cu generice clare (trei obligatorii și una la alegere). Elevii de la școli cu predare în limba română au indicat doar tema generală, urmând ca profesorii să propună teme adecvate orizontului de așteptare al acestora.

Programa pentru școli cu predare în limba română	Programa pentru școli cu predare în limba maghiară
Pentru clasa a V-a se recomandă: Tema generală EU ȘI UNIVERSUL MEU FAMILIAR	
	<i>Teme obligatorii</i> Identitate personală Jocuri și jucării Valorile mele <i>Teme la alegere</i> Lectură și jocuri de cuvinte Limbă și identitate Prietenii din lumea animalelor
Pentru clasa a VI-a se recomandă: Tema generală EU ȘI LUMEA DIN JURUL MEU	
	<i>Teme obligatorii</i> Familia Timpul liber Valorile mele, valorile celorlalți <i>Teme la alegere</i> Lectură și cunoașterii Dialoguri culturale Prietenii, colegii, profesori
Pentru clasa a VII-a se recomandă: Tema generală: ORIZONTURILE LUMII ȘI ALE CUNOAȘTERII	
	<i>Teme obligatorii</i> Tradiții și obiceiuri Călătorii/Aventură Valori și atitudini în diverse culturi <i>Teme la alegere</i> Lectura ca explorare Limbele lumii și traduceri Lumea reală, lumea imaginată, lumea virtuală
Pentru clasa a VII-a se recomandă: Tema generală: REFLECȚII ASUPRA LUMII	
	<i>Teme obligatorii</i> Microunivers și macrounivers

	Spațiu și timp Simț civic, responsabilitate, etică <i>Teme la alegere</i> Lectură și autocunoaștere Reflecții asupra limbii Prietenie
--	--

Manualele – curriculum aplicat

Problema cea mai dificilă a aplicării noului curriculum s-a cantonat în zona mentalității profesorului, format inițial la un alt tip de școală, cu o viziune strict disciplinară și segmentată asupra limbii și literaturii române și cu o tendință de abordare cantitativă a învățării. Orele de gramatică și cele de literatură, realizate distinct, dintr-un automatism profesional confortabil, au produs abordări ale conținuturilor teoretizate excesiv, fapt care a favorizat îndepărtarea elevilor de actul unei învățări eficiente și implicit de formarea de competențe reale. Lipsa de substanță la capitolul *formarea inițială și continuă a resursei umane*, arderea etapelor în cercetarea, elaborarea documentelor curriculare, din dorința de a intra în cadență cu alte țări europene cu tradiție democratică au condus la manifestarea unor reacții de respingere din partea corpului profesoral, care și-a activat astfel dimensiunea nostalgică a mentalității.

Deseori regretul după vremea în care profesorii au fost ei înșiși elevi, după programele și manualele de odinioară au produs inerție în adaptarea la realitățile mileniului III și la noul tip de societate. Elevii, beneficiarii actului de predare, antrenați în procesul complementar de învățare-evaluare au fost prea puțin consultați în legătură cu așteptările pe care le au de la orele de limba și literatura română. În fapt, verbul a învăța trebuia resemantizat în noul context socio-istoric, al începutului de mileniu în care orice act de învățare se proiectează în context pragmatic, funcțional. Actul învățării la disciplina Limba și literatura română trebuie să aibă o finalitate construită de profesor și derivată din nevoia elevului de a ști.

Un element important al succesului demersului didactic este cunoașterea de către profesor a relației dintre programă și manualele destinate aplicării acesteia. În contextul în care există două programe de limba și literatura română diferite, datorită specificului beneficiarilor (L1, respectiv L2), manualele propuse au viziuni diferite. Cu atât mai mult, aplicarea corectă a fiecărei programe are nevoie de suportul logistic adecvat, pe care profesorul are datoria de a-l personaliza, în funcție de specificul clasei.

O altă problemă majoră în aplicarea actualelor programe de limba și literatura română ține de activitatea de predare-învățare-evaluare la școlile cu predare în limbile celorlalte minorități naționale, care au declarat că vor studia după programa pentru maternă (L1). Profesorii care predau la aceste școli au obligația de a se baza pe competențele elevilor deținute la limba lor maternă, astfel încât procesul de înțelegere a conținuturilor să fie de calitate și elevii să-și formeze competențele prevăzute de programă și specificate în profilul absolventului. Trebuie avută în vedere perspectiva evaluărilor naționale care vor propune subiecte diferite, în funcție de programa parcursă. Cu atât mai mult, profesorii care predau limba română altor minorități decât celei maghiare (care studiază după programă specifică) au datoria de a le forma elevilor competențele specifice programei pentru româna maternă (L1). Analizând programele de maternă din alte țări, ai căror elevi fac performanță la testările internaționale și care dovedesc o inserție socială de succes în viața de adult, s-a putut constata că acestea dezvoltă competențe generale cu un pronunțat caracter pragmatic, funcțional. Spre exemplu, în Finlanda, curriculumul de maternă își propune: *interacțiune, înțelegerea textelor, pregătirea textelor scrise și a prezentărilor orale, managementul informațiilor, structuri ale limbii, literatură și alte culturi*.

În România, vechile programe aveau în vedere patru competențe generale:

Programa unică 2009 <i>Limba și literatura română</i>
1. Receptarea mesajului oral în diferite situații de comunicare
2. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în producerea de mesaje orale în situații de comunicare monologată și dialogată
3. Receptarea mesajului scris, din texte literare și nonliterare, în scopuri diverse
4. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în producerea de mesaje scrise, în diferite contexte de realizare, cu scopuri diverse.

Noile programe, aduc în atenție cinci competențe generale, diferite pentru maternă, respectiv pentru nematernă:

Două programe - 2017	
<i>Limba și literatura română (maternă – L1)</i>	<i>Limba și literatura română (nematernă – L2)</i>
1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare, prin receptarea și producerea textului oral	1. Receptarea textului oral în diverse situații de comunicare
2. Receptarea mesajului oral în diferite situații de comunicare	2. Producerea textului oral în diverse situații de comunicare
3. Redactarea textului scris de diverse tipuri	3. Receptarea textului scris de diverse tipuri
4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise	4. Redactarea textului scris de diverse tipuri
5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional	5. Manifestarea sensibilității multi- și interculturale, prin valorile promovate în contexte culturale și sociale diverse

După cum se poate observa, vechile competențe generale (2009), din programa unică, indiferent de tipul de școală, au puncte de contact cu actualele programe, fapt care facilitează adaptarea profesorilor și calitatea demersului didactic. Parcurgerea noilor programe trebuie corelată cu profilul absolventului și cu recomandările privind competențele-cheie, dintre care cea mai importantă este *a învăța să înveți*. Având caracter transversal, aceasta este reformulată și redefinită în 2018 astfel: *competențe personale, sociale și de învățare*, fundamentată pe necesitatea *dezvoltării capacității viitorului adult de a face față schimbărilor și complexității problemelor de viață, de a învăța să învețe continuu, cu scopul asigurării bunăstării fizice și emoționale și pentru stimularea empatiei, cu scopul de a evita/gestiona conflictele*. Competența de a soluționa problemele diverse apărute în viața cotidiană sprijină atât procesul de învățare, cât și capacitatea individuală de a aborda eventualele obstacole și de a face față schimbărilor dinamicii sociale. Aceasta implică valorificarea experiențelor anterioare de învățare și de viață, precum și dezvoltarea curiozității de a căuta oportunități noi de învățare și de dezvoltare, în situații cotidiene diverse, prin toate tipurile de învățare (formală, nonformală și informală).

Una dintre noutățile recomandărilor din anul 2018 este că, alături de *competența lingvistică*, apare, în raport de complementaritate, *competența de alfabetizare*, prima din șirul celor opt. Aceasta este definită sintetic prin acțiunile de învățare pe care le susține: *identificarea, înțelegerea, exprimarea, crearea și interpretarea de concepte, sentimente, fapte și opinii, atât verbal, cât și în scris, folosind materiale vizuale, auditive/audio și digitale la diferite discipline și în diferite contexte*. Finalitățile competenței de alfabetizare se proiectează în *capacitatea de a comunica și de a stabili conexiuni cu alte persoane, în mod eficient, adecvat și creativ*. În

fapt, alfabetizarea asigură continuarea învățării și a interacțiunii lingvistice, indiferent de limba utilizată, stimulând astfel multilingvismul și valorificând substanțial competențele lingvistice puse în interacțiune și dezvoltând, în fapt, competența de comunicare, generic vorbind.

Iată că acest nou concept – *alfabetizare* – deschide perspectiva funcționalului, ca marcă a utilității învățării, asigurând astfel conștientizarea de către elevi a rolului achizițiilor lingvistice corecte. Din acest punct de vedere, competențele de alfabetizare exercită un rol integrator sociocultural și asigură dezvoltarea procesului de comunicare complexă. Cele două competențe – *lingvistică* și de *alfabetizare* – presupun *citirea, scrierea, înțelegerea*, evaluarea nivelului acestora regăsindu-se în descriptorii de performanță din *Cadrul Comun European pentru Limbi*, elemente care asigură învățării un caracter pragmatic, funcțional. Dezvoltarea acestor competențe vizează atât comunicarea orală, cât și comunicarea scrisă și implică adecvarea la situația de comunicare, într-un exercițiu de integrare socioculturală. Astfel, elevul observă calitățile estetice ale limbajului și potențialul acestuia de a produce interacțiune. Curriculumul aprobat și aflat în aplicare pentru nivelul gimnazial este conectat la sistemul competențelor-cheie, respectând principiile care stau la baza Legii nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare și care se referă la egalitatea de șanse pentru toți elevii din România, fără discriminări de niciun fel. În premieră, elevii care studiază la școli cu predare în limbile minorităților naționale și în mod special copiii maghiari beneficiază de manuale traduse. Elevii de la școli cu predare în limba maghiară învață limba română ca disciplină de studiu după o programă specifică, bazată pe limba lor maternă, astfel încât competențele pe care le vor deține la finalizarea ciclului gimnazial să fie conform standardelor și să le asigure comunicarea corectă și nuanțată în limba română și orientarea culturală adecvată, chiar dacă pentru ei, limba de școlarizare este maghiara. Elevii aparținând minorităților naționale au dreptul să studieze în limba maternă, limba maternă ca disciplină de studiu și disciplina Istoria și tradițiile minorității, la care se adaugă oferta specifică de CDS. Totodată, respectând libertatea conștiinței, în spirit pur democratic, elevii au programe specifice pentru disciplina religie, în funcție de confesiune. Această realitate din curriculum în vigoare confirmă faptul că dreptul la educație este unul fundamental, de care toți elevii din România se bucură, indiferent de etnie, religie etc. Aceste aspecte din domeniul structurii și conținuturilor curriculare argumentează preocuparea decidenților din educație pentru asigurarea formării unui profil deschis, complex și flexibil pentru elevii din învățământul românesc.

F i n a l d e s c h i s

Elementul de noutate în programele în aplicare din 2017 vizează introducerea celei de-a cincea competențe, în cele două programe, în baza *Recomandărilor din 2006* (2006/962/EC). Formularea actuală și descriptivul din noile programe de limba și literatura română pentru gimnaziu vor fi ajustate în procesul de predare-învățare-evaluare, având în vedere că în anul 2018, au fost redefinite competențele-cheie prin *Recomandarea Consiliului din 22 mai 2018* privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții, text cu relevanță pentru SEE (2018/C 189/01). Tabelul comparativ asigură înțelegerea faptului că învățarea răspunde dinamicii societății și trebuie să fie proiectată în viitor, având astfel un pronunțat caracter anticipativ.

Nr. crt.	Competențe-cheie 2006	Competențe-cheie 2018
1	<p><i>Comunicare în limba maternă</i></p> <p><i>Cunoștințe</i> – vocabular, gramatică funcțională, funcții ale limbii (acte de vorbire); sunt incluse și: conștientizarea principalelor tipuri de interacțiune</p>	<p><i>Competențe de alfabetizare</i></p> <p>Alfabetizarea este capacitatea de a identifica, înțelege, exprima, crea și interpreta concepte, sentimente, fapte și opinii, atât verbal, cât și în scris, folosind</p>

	<p>verbală; un registru de texte literare și non-literare; principalele caracteristici ale diferitelor stiluri și registre de limbă; variabilitatea limbii și a comunicării în diferite contexte.</p> <p><i>Deprinderi</i> – comunicare orală și în scris într-o varietate de situații, monitorizarea și adaptarea propriei comunicări la cerințele situației; sunt incluse și: a distinge și a folosi diferite tipuri de texte; a căuta, a colecta și a procesa informația, a folosi resurse, a formula și a exprima argumente orale și scrise în mod convingător, adecvat contextului.</p> <p><i>Atitudini</i> – deschiderea (dispoziția) pentru dialog constructiv, aprecierea calităților estetice și dorința de a le promova și interesul pentru interacțiunea cu alții. Implică și conștientizarea impactului limbajului asupra celorlalți și nevoia de a înțelege și a folosi limbajul într-o manieră pozitivă, responsabilă din punct de vedere social.</p>	<p>materiale vizuale, auditive/audio și digitale în diferite discipline și în diferite contexte. Ea implică capacitatea de a comunica și de a stabili conexiuni cu alte persoane, în mod eficient, adecvat și creativ.</p> <p>Dezvoltarea alfabetizării reprezintă baza pentru continuarea învățării și a interacțiunii lingvistice. În funcție de context, competențele de alfabetizare pot fi dezvoltate în limba maternă, în limba de școlarizare și/sau în limba oficială dintr-o țară sau regiune.</p> <p><i>Cunoștințe, competențe și atitudini esențiale legate de această competență</i></p> <p>Alfabetizarea implică cunoștințe de citire și scriere și o bună înțelegere a informațiilor scrise. Alfabetizarea necesită cunoștințe de vocabular, gramatică funcțională și privind funcțiile limbajului. Ea include cunoașterea celor trei tipuri principale de interacțiune verbală, o serie de texte literare și neliterare și principalele caracteristici ale diverselor stiluri și registre ale limbii.</p> <p>Cetățenii ar trebui să dețină competențele necesare pentru a comunica atât oral, cât și în scris, într-o gamă largă de situații și să monitorizeze și să își adapteze comunicarea la cerințele situației. Această competență include, de asemenea, capacitatea de a distinge și de a utiliza diferite tipuri de surse, de a căuta, culege și prelucra informații, de a utiliza instrumente ajutătoare și de a formula și exprima argumentele oral și în scris într-o manieră convingătoare și adecvată contextului.</p> <p>O atitudine pozitivă în ceea ce privește alfabetizarea implică adoptarea unui dialog critic și constructiv, o apreciere a calităților estetice și un interes pentru interacțiunea cu alte persoane. Aceasta implică o conștientizare a impactului limbajului asupra celorlalți și necesitatea de a înțelege și utiliza limba într-un mod pozitiv și responsabil din punct de vedere social.</p>
2	<i>Comunicare în limbi străine</i>	<i>Competențe lingvistice</i>

	<p><i>Cunoștințe</i> – vocabular, gramatică funcțională, conștientizarea principalelor tipuri de interacțiune verbală și registre ale limbii; convenții sociale, aspectul cultural și varietatea limbilor.</p> <p><i>Deprinderi</i> – abilitatea de înțelege mesaje orale, inițierea, susținerea și încheierea unor conversații, înțelegerea și producerea de texte scrise adecvate nevoilor individului; folosirea adecvată a resurselor, învățarea limbilor în context informal ca parte a educației pe parcursul întregii vieți.</p> <p><i>Atitudini</i> – aprecierea diversității culturale, interesul și curiozitatea pentru limbi și comunicare interculturală</p>	<p>Această competență definește capacitatea de a utiliza diferite limbi în mod corespunzător și eficient pentru comunicare. Ea împărtășește în linii mari principalele dimensiuni ale competențelor de alfabetizare: se bazează pe capacitatea de a înțelege, exprima și interpreta concepte, gânduri, sentimente, fapte și opinii, atât oral, cât și în scris (ascultare, vorbire, citire și scriere) într-o varietate de contexte sociale și culturale, în funcție de necesități sau dorințe. După caz, poate include menținerea și dezvoltarea în continuare a competențelor de limbă maternă.</p> <p><i>Cunoștințe, competențe și atitudini esențiale legate de această competență</i></p> <p>Această competență presupune cunoștințe de vocabular și gramatică funcțională în diferite limbi și o cunoaștere a principalelor tipuri de interacțiune verbală și registre ale limbilor. Sunt importante cunoștințele privind convențiile sociale, aspectul cultural și variabilitatea limbilor. Aptitudinile esențiale pentru aceste competențe constau în capacitatea de a înțelege mesajele verbale, de a iniția, susține și încheia conversații, de a citi, înțelege și redacta texte, cu niveluri diferite de aptitudini în diferite limbi, în funcție de necesitățile individuale. Cetățenii ar trebui să aibă posibilitatea de a utiliza instrumente în mod adecvat și de a învăța limbi străine într-un mod formal, non-formal și informal, pe tot parcursul vieții.</p> <p>O atitudine pozitivă presupune aprecierea diversității culturale, interesul și curiozitatea cu privire la diferite limbi și comunicarea interculturală. Aceasta presupune, de asemenea, respectarea profilului lingvistic individual al fiecărei persoane, inclusiv respectul față de limba maternă a persoanelor care aparțin minorităților și/sau provenite din familii de migranți.</p>
8	<p><i>Sensibilizare și exprimare culturală</i></p> <p><i>Cunoștințe</i> – conștientizarea moștenirii culturale, locale, naționale, europene și a</p>	<p><i>Competențe de sensibilizare și expresie culturală</i></p>

<p>locului patrimoniului cultural în lume; cunoștințe de bază referitoare la produse culturale majore, inclusiv cultura contemporană populară; înțelegerea diversității culturale și lingvistice în Europa și în alte regiuni ale lumii, înțelegerea nevoii de a conserva această diversitate, a importanței factorilor estetici în viața de fiecare zi.</p> <p><i>Deprinderi</i> – aprecierea critică și estetică a operelor de artă și a spectacolului, precum și a propriei exprimări printr-o varietate de mijloace, folosind propriile aptitudini; raportarea propriilor puncte de vedere creative și expresive la opiniile altora; identificarea și realizarea oportunităților sociale și economice în activitatea culturală; dezvoltarea abilităților creative care pot fi transferate într-o varietate de contexte profesionale.</p> <p><i>Atitudini</i> – înțelegerea profundă a propriei culturi și sensul identității ca bază a respectului și a atitudinii deschise față de diversitatea exprimării culturale; creativitate și dorință pentru cultivarea capacității estetice prin expresie artistică și prin participare la viața culturală.</p>	<p>Competențele de sensibilizare și expresie culturală implică înțelegerea și respectul față de modul în care ideile și înțelesurile sunt formulate și comunicate în mod creativ în diferite culturi și printr-o serie de arte și alte forme culturale. Aceasta implică participarea la înțelegerea, dezvoltarea și exprimarea ideilor proprii și a sentimentului de apartenență sau a rolului în societate în diverse moduri și contexte.</p> <p><i>Cunoștințe, competențe și atitudini esențiale legate de această competență</i></p> <p>Această competență necesită cunoașterea culturilor și modurilor de exprimare locale, naționale, europene și mondiale, inclusiv limbile, patrimoniul și tradițiile acestora, precum și cunoașterea produselor culturale și o înțelegere a modului în care aceste exprimări pot influența opiniile individuale și reciproc. Aceasta include înțelegerea diferitelor moduri de comunicare a ideilor între creator, participant și audiență în texte scrise, tipărite și digitale, teatru, film, dans, jocuri, artă și design, muzică, ritualuri și arhitectură, precum și în forme hibride. Acest lucru necesită o înțelegere a propriei identități aflată în evoluție, într-o lume a diversității culturale, precum și a modului în care artele și alte forme culturale pot fi o modalitate de a vizualiza și de a modela lumea.</p> <p>Competențele includ capacitatea de a exprima și interpreta cu empatie idei figurative și abstracte, experiențe și emoții, precum și capacitatea de a face acest lucru într-o serie de alte forme artistice și culturale. Competențele includ, de asemenea, abilitatea de a identifica și concretiza oportunități în interes personal, social sau comercial prin intermediul artelor și a altor forme culturale și capacitatea de a se angaja în procese creative, atât ca individ, cât și în cadrul colectivității.</p> <p>Este importantă o atitudine deschisă și respectul față de diversitatea expresiilor culturale, împreună cu o abordare etică și responsabilă a proprietății intelectuale și</p>
---	---

		culturale. O atitudine pozitivă presupune, de asemenea, curiozitatea față de lumea înconjurătoare, o atitudine deschisă de imaginare a noi posibilități și dorința de a participa la experiențe culturale.
--	--	--

Competențele-cheie (2006), care stau la baza elaborării actualelor programe de limba și literatura română pentru gimnaziu reprezintă recomandări ale Comisei Europene pentru toate țările din spațiul comunitar, în vederea asigurării unei învățări flexibile, adaptabile, pe termen lung și a unității de abordare a finalităților procesului, reflectate în succesul social din viața de adult (inserția socială). Termenul *competență* intră în ecuație cu *învățarea* ca proces fundamental, cu valoare pragmatică, valorificând, în aplicarea curriculumului, rolul reglator al componentei evaluative. Aceasta, la rândul ei, ca parte componentă a triadei *predare-învățare-evaluare*, se face prin aplicarea standardelor vizând performanța școlară, la nivel mediu și poziționând astfel învățarea în zona de cultură generală, egal necesară fiecărui absolvent al învățământului gimnazial.

Viziunea noilor programe valorifică o perspectivă integrată de predare a limbii și literaturii române axată pe conceptul de comunicare și pe aspectul său pragmatic - o componentă fundamentală, aflată în raport de complementaritate cu procesul complex de formare la elevi a competenței culturale prin intermediul literaturii. *Comunicarea* în limba română se dezvoltă atât la nivel *scris*, cât și *oral*, având ca prioritate înțelegerea de către elevi a relației directe și indisolubile între *receptare* și *producere* de text. Varietatea textelor suport urmează clasificarea generală în cele două mari categorii: *literar* și *nonliterar*. Deoarece comunicarea utilizează și de alte coduri de semne decât codul lingvistic, elevii iau contact cu textul multimodal, în care construirea sensului prin mesajul verbal este sprijinită de imagine, linie, culoare. Astfel, o abordare de acest tip a clasicului compartiment de limbă română din cadrul disciplinei pune elevul în situații diverse de comunicare, atât orală, cât și scrisă, activându-i vocabularul, contextualizându-l atât în plan ficțional (*literar*) cât și în plan nonficțional (*nonliterar*).

Literatura devine o zonă în care elevul simte libertatea de a construi mesaje cu ajutorul cuvântului condiționat fiind de înțelegerea procesului de comunicare. Emoția estetică, așa cum o creează textul beletristic (*literar*) devine un scop secundar în actul receptării, în prim-plan situându-se conștientizarea de către elev a rolului edificator al cuvântului. În fapt, virtuțile estetice ale limbii sunt exersate alternativ, atât în comunicarea cotidiană, cât și în receptarea/producerea de text literar. Astfel, profesorul este obligat să abandoneze moda caietelor cu expresii frumoase, conștientizându-le elevilor funcția estetică dobândită de cuvânt doar în context. Așadar, expresivitatea limbii se învață intuitiv, prin exercițiu care demonstrează polivalența funcțională a cuvântului. Obligatorietatea unei liste de autori de literatură, - așa cum s-a afirmat destul de agresiv de către unii dintre cei care au răspuns consultării publice, este incompatibilă cu libertatea care trebuie indusă profesorului și elevului în procesul comun de învățare. Prin urmare, noile programe conțin doar sugestii de autori de literatură, lista putând fi construită de către fiecare profesor, într-un gest pedagogic de respect față de elevii săi, prin consultarea acestora și prin satisfacerea orizontului lor de așteptare. Un reper privind recomandări de lectură este sugestia din cadrul proiectului *LiFt 2*, în fapt un cadru european de lectură, la elaborarea căruia România a participat. Aceste informații se găsesc și în sugestiile metodologice din finalul noilor programe de limba și literatura română pentru gimnaziu.

În fapt, opțiunile privind politicile curriculare au un fundament bine argumentat în contextul social al fiecărei epoci și implică o sincronizare decizională pe care România trebuie să o realizeze în context istoric. Actualele programe sunt reflexul acestei sincronizări cu modelul european al mileniului III.

Bibliografie

1. *Recommendation of the European Parliament and of the Council* of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning (2006/962/EC) Official Journal of the European Union 30.12.2006, Descriptivul competențelor cheie europene traducere și adaptare după Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului privind competențele cheie pentru învățarea pe parcursul întregii vieți (2006/962/EC1)
2. *Limba și literatura română, clasele a V-a – a VIII-a* Ministerul Educației, Cercetării și Inovării, programe școlare, aprobate prin ordin al ministrului Nr. 5097/09.09.2009
3. Programa școlară pentru disciplina *Limba și literatura română*, clasele a V-a – a VIII-a Anexa nr. 2 la ordinul ministrului educației naționale nr. 3393 / 28.02.2017 Ministerul Educației Naționale
4. Programa școlară pentru disciplina *Limba și literatura română* pentru școlile și secțiile cu predare în limba maghiară Clasele a V-a – a VIII-a București, Anexa nr. 2 la ordinul ministrului educației naționale nr. 3393 / 28.02.2017 Ministerul Educației Naționale
5. *Recomandarea Consiliului* din 22 mai 2018 privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții (Text cu relevanță pentru SEE) (2018/C 189/01), Jurnalul Oficial al Uniunii Europene 4.6.2018